

KJAK

På Færøerne, hvor jeg boede engang

ARNE
WINTHEREIG

Sambandsmaður

Ein av størstu avbjóðingunum, okkara samfelag stendur frammanfyri, er, hvussu vit fáa fólkavøkstur aftur í Føroyum. Hvørt ár fara væl omanfyri túsund ung fólk uttanlands at nema sær víðari lestur. Hetta eru ungdómar, sum eftir ætlan skulu koma heimaftur at skapa virðir fyri Føroyar, fyri fólkinum, ið búgva her og ikki minst fyri komandi ættarlið.

Hyggja vit eftir, hvat varð sagt undan valinum, og hvat vit nú hava fingið, so er torført at siggja, hvussu samanhangurin er ímillum at fáa fólk heimaftur, og hvat, politiska skipanin leggur upp til, skal fáa tey heimaftur. Hvønn dag leggja politikarar størri skuld-arbyrðar á komandi ættarlið uttan at vísa vilja at finna loysnir til, hvussu hetta skal fíggjast.

Ongantið hevur tað verið minni attraktivt hjá ungdómum at flyta heimaftur til Føroyar. Tað er ábyrgdin hjá politikarunum at gera sam-felagið attraktivt at koma heimaftur til og ikki hvørjum einstøkum sær. Vit hava tørv á einum effektivum vinnulívi, sum er nýhugsandi og gevur avkast. Karmarnir, sum skapa eitt effektivt vinnulív, sum er nýhugsandi, eru ikki til staðar. Eingin vilji er at seta nakrar treytir til vinnulivið um effektivitet. Eingin áhugi er at menna lestrarumhvørvið í Føroyum, soleiðis at ungdómar kunnu nema sær útbúgving í Føroyum og harvið skapa tað nýhugsandi vinnulívið.

Støðan er ikki serliga tor-før at lýsa. Undan valinum vildu allir flokkar arbeiða fyri at fáa fólk heimaftur og at betra lestrarumhvørvið. Nú, eftir valið, er ikki politiskur vilji at fremja nakað av hesum. Heldur skulu vit

økja um hallið á figgjar-lógini við einum skattalætta á hundraðtals milliónir, sum eftirkomrar, ella tann mál-bólkurin, ið ætlanin var at fáa heimaftur, skulu rinda fyri. Eingin vilji er at fáa inntøkur frá tilfeinginum.

Makrelfiskiskapurin, sum vit kenna hann í dag, er nakað heilt nýtt. Bert í fjør høvdu føroyingar so stórt makreltilfeingi, sum vit mest sannlíkt eisini fara at hava í ár. Tískil kunnu grundgevingar, sum stórar iløgur, ikki rættvísgera eina stóra ókeypis kvotu frá landsstýrinum. Tí hesar iløgur eiga ikki at verða bygdar á ein fiskiskap, sum bert hevur verið í tvey ár. Sannleikin er tann, at fyri at vit skulu hava tað vælfærðarsamfelagið, sum vit kenna í dag, í framtíðini, má tilfeingisvinnan eisini verða við til at figgja kostnaðin av hesum og tað í nógv størri mun, enn vit siggja tað í dag. Eg hugs í ikki um, at knokkroyta reiðariini, so tað ikki er teimum lív lagað, men at hesi rinda eitt gjald til landskassan afturfyri at sleppa at fiska. Her verður meint øll fiskasløg, einki undantikið.

Við at innføra slíkar skipanir vilja vit fáa tær bestu fyrítøkurnar at út-vega okkara tilfeingi úr havinum. Harvið er størri móguleiki fyri, at vit fáa vinnurelateraða gransking, sum sostatt gevur grundarlag fyri at fáa væl útbúgvin fólk heimaftur.

Hetta vil siga, at allir flokkar í Løgtinginum mugu taka ábyrgd fyri at skapa karmar fyri teimum, sum skulu skapa virðir í framtíðini. Lat okkum gera okkara samfelag til eitt samfelag, har útbúgvin fólk vilja koma at arbeiða og skapa nýhugsan og ikki minst effektivitet.

Føroya flúgvingin

Hví ikki siggja móguleikarnar í trupulleikunum heldur enn trupulleikar í móguleikunum?

BJARNI
DJURHOLM

Løgtingsmaður og
fyrirverandi landsstýris-
maður í vinnumálum

Kjakið um framtíðar bústaðarvánirnar í Føroyum hava snúð seg um kostnaðin at flúgva til og úr landinum. Heilt náttúrliga hevur Atlantic Airways verið partur av umrøðuni. Felagið er í eini reellari monopolstöðu, og avger Atlantsflog tí suverent, hvat rindast skal fyri ferðaseðlarnar.

Spurningurin er tí, hvat er til ráða at taka? Skulu vit hava farleið burtur í lond, sum er kappingarfør við móguleikaranar hjá okkara útisetum at ferðast millum Danmark og onnur lond á meginlandinum? Og hevur tað ikki alstóran týðning at skapa móguleikar fyri vinnuna at ferðast bíliga og smidliga, umframt at borgarar eisini kunnu ognar sær ferðaseðlar, sum í prisi geva móguleikar heldur enn forðingar?

Vegamótið

Tað er alkunnugt, at Atlantsflog í fleiri ár hevur verið á einum vegamóti. Felagið fekk eina stak positiva framgongd undan aldarskiftinum og fylgjandi árinum, har operativu tímarnir fóru frá 2500 tímum árliga upp móti 20.000. Ein kolosalur vøkstur, sum bæði var orsakaður av stóru búskaparframgongdini burturi sum heima, umframt, at felagið megnaði at vinna sær góðar sáttmálar bæði í Noregi og Danmark. Harafturat fekk Atlantsflog hendur á billigt materiell, tá felagið ognaði sær flogfær, sum vóru ávegis útfasan og tí kundu keypast bíliga.

Men sum kunnugt -trøini vaksa ikki inn í himmalin, so tað var longu greitt fyri árum síðani, at Atlantsflog skuldi ognar sær nýggj flogfær, og at hetta skiftið fór at seta felagnum stór krøv til raksturin. Bæði tí felagið skuldi binda seg til ovustórar iløgur, har eitt nýtt flogfær kostar meira enn allur gamli

flotin tilsaman og so, at felagið í eini skiftistíð skuldi serviserar ymsar flogtypur, sum aftur setti ymisk krøv til eykalutir, mannagongdir, færleikar o.s.fr.

Kuvøsutilvera

Henda álvarsama avbjóðing kravdi greitt svar, skuldi felagið hava líkinda framtíð. Politiskar røddir vóru longu tá frammi sum hugleiddu um, at Atlantsflog skuldi virka sum ein onnur strandferðsla, sum hevði eittans endamál - at flyta ferðandi so bíliga millum lond sum gjørligt.

Einki krav skuldi vera til yvirskot, ferðaprisirnir millum lond skuldu kunna javnberast við prísleguna sum er kend á meginlandinum og landið skuldi við kassa 1 rinda fyri endurnýggjan av flotanum.

Henda lögna vanahugsanin hevur síðani við jøvnum millumbilum verið uppi og vent, seinast tá landsstýrismaðurin boðaði frá hesum undan valinum, og nú eisini andstöðuflokkar hava gjørt seg til talsmenn fyri somu sjónarmið.

Ella sagt øðrvísi, ætlanin er, at Atlantsflog framvir skal hvíla í einari almennari politiskt ásettari kuvøsutilveru á høvuðsfarleiðini millum Føroyar og Danmark.

Uppskot hava verið frammi um kostnað fyri tur/retur ferðaseðil millum FO og DK fyri einastaðni millum 1000 og 1500 kr. Tað almenna skal so gjalda munin, sum verður einar 150 til 170 mio. kr árliga. Hetta svarar til einar 10.000 kr í eykaskatti um árið til hvørt húsarhaldið í Føroyum!?

Ongar rationaliseringar

Tað er politskt oportunistiskt at vera boðberi fyri hesum boðskapi – ja, næstan lætti-soppakent. Øllum kunnugt, so selja monopolfyrirøkurnar sínar vørur fyri tann prís-in, sum marknaðurin er noyddur at gjalda. Tí er

tað hópisleyst, umvegis skattarokningina, at barsla ætlan, har monopolfyrirøkurnar fær rindað munin millum egið ásett vørugjald og so tað, sum hissini politikarar halda er rimiligt.

Við slíkum atburði verða ongar rationaliseringar, samstundis sum monopolfyrirøkurnar ger júst sum hon plagar – politiska skipanin ordnar jú millumrokningarnar við skattapeningi.

Tað er lætt at lova og gerast populærur, tá tað eru hini sum skulu gjalda. Verður hetta lagið sleppur Atlantsflog at liva eina alment sorgleysa skattarindaða tilveru.

Veruliga alternativ

Upp móti hesi politisku vanahugsan var avgerð í 2005 tikin um at einskilja 2/3 av Atlantsflogi. 1/3 til smærri íleggjarar, 1/3 til stóran íleggjara (har vóru útlendsk navngivin flogfeløg áhugað) og so skuldi landið framvegis eiga seinasta triðingin, sum gav landsstýrinum blokerandi minniluta sum tryggjaði, at Atlantsflog reelt hevði heimstað og høvuðssæti í Føroyum, umframt, at flogfærini vórðu serviserað her.

Tað var stórur áhugi millum heimligar og útlenskar investorar fyri hesum modeli, sum í 2007 skuldi samtykkjast í Løgtinginum. Men í tilgongdini vildi Løgtingið ikki einskilja 2/3 í einum, men valdi ístaðin at býta einskiljingina í tvey - fyrst selja 1/3 til smáar íleggjarar og næsta triðingin seinni.

Hesum var eisini boðað frá í sölutilgongdini, og keyptu 1370 íleggjarar partabrøv upp á nevndu premissur. Fortreytir, sum hvørki landsstýri ella Løgting síðani hava innfriað við tí úrsliti, at partabrøvini illa kunnu umsetast og m.a. við teirri avleiðing, at tey eru fallin í virði.

At einskilja var ikki lætta loysnin, men harafturímóti tann rætta. Einskiljingin var ikki endamálið, men amboðið at marknaðargera felagið, so Atlantsflog fekk betri kjölfesti í friari kapping, bæði á heima-leiðunum, men ikki minst á meginlandinum. Her var 3. loftferðslupakkin hjá ES ein fortreyt, sum skuldi verða implementeraður í føroyska lóggávu. Men heldur ikki hesin er komin uppá pláss, hóast hann longu

var til viðgerðar í sambandi við einskiljingina í 2007.

Annars eydnaðist einskiljingin av fyrsta triðinginum sera væl. Millum íleggjararnar var viðurkent útlenskt flogfelag, sum við iløguni gav signal um, at íleggjarin ætlaði strategiskt samstarv við Atlantsflog.

Bíligari ferðaseðlar

Einskiljingin eigur tí at halda fram sum upprunaliga ætlað. Sølvan av næsta triðinginum av Atlantsflogi fer at geva felagnum eitt nýtt og dyggari tilverugrundarlag. Við sterkum íleggjaraskara, har landsstýrið er triðingseigari, kann felagið fáa lut í farleiðum burturi í heimi. Umvegis annað flogfelag kann Atlantsflog eisini gagnnýta egnan kapasitet betri, umframt at felagið í nýggjum ognarskara fær betri atgongd til materiell. Úrslitið verður munandi vøkstur í inntøkunum, sum fer at styrkja Atlantsflog og gera tað móguligt hjá felagnum at virka í aktivari prískapping á Føroyaleiðini móti øðrum sterkum kappingarneytum, sum í besta lagi fara at siggja Føroyaleiðina sum eitt lítið iskoyti í einum størri samhang.

Skulu ferðandi hava veruliga móguleikar at ognar sær bíligari ferðaseðlar má kapping til. At skatta hvørt húsarhald fyri at fáa prísinn niður er meningsleyst. Burturúr tí spyrst eingin menning, bert framhaldandi monopol uttan rationaliseringar og betringar annars fyri ferðandi.

Øll monopol hava nokk í sjálvum sær og higartil hava eingi monopol megnað at laga prísleguna til frama fyri borgaran, undantikið tá politikarar í gávumildni við annara peningi hava leskað monolið, so tað framhaldandi kann liva eitt sorgleyst skattafíggjað lív.

Tann leiðin er meningsleys, tí má annað skinn takast um bak. Gevið Atlantsflog eitt nýtt framsókið lív, einskiljið næsta triðingin av felagnum og gevið teimum ferðandi kappingarførar ferðaprisir. Lat okkum siggja móguleikarnar í avbjóðingunum. Vit skulu ikki velja lættu og behagiligu loysnirnar, men heldur røttu, sum fara at menna Føroya-flúgvina inn í framtíðina. Kappingin er svarið.